

Praktičan vodič za korisnike

Rodno odgovorno budžetiranje na lokalnom nivou

© Mreža Žena Kosova, 2014.

Autori: Nicole Farnsworth, Donjeta Morina, Elisabeth Klatzer, Dea Pallaska O'Shaughnessy, i Ada Shima. MŽK i autori ohrabruju dalje umnožavanje i distribuciju ove publikacije, ukoliko se citira originalni izvor.

ISBN 978-9951-8852-3-2

Odštampano od strane Kanun u Prištini, Kosovo, koristeći ekološko štampanje.

www.womensnetwork.org

Ova brošura je objavljena uz finansijsku podršku GIZ-a.

Sadržaj

Akronimi	2
Šta je rodno odgovorno budžetiranje?	3
Zašto sprovoditi ROB? Pravna osnova.	5
Koja je korist od sprovođenja ROB-a?	6
Više o ovom praktičnom vodiču.....	7
Kako JA ustvari SPROVODIM ROB? Praktičan vodič	8
1. Korak Analiza ROB-a	9
2. Faza Identifikovati ciljeve za povećanje jednakosti između žena i muškaraca.....	18
3. Faza Uključiti rodnu perspektivu u budžetskom dokumentu	22
Posle 3. faze: Implementacija rodne odgovornosti, nadgledanje i procena	24
ROB u posebnim rashodnim kategorijama	25
Komunalije	25
Robe i usluge.....	26
Kapitalni rashodi	27
Plate i dnevnice	35
Saveti za organizovanje javnih saslušanja u cilju promovisanja jednakog učešća žena i muškaraca.....	38
Šta ako se suočimo sa izazovima?	41
Ključni rokovi u procesu budžeta	45
Da li želite više informacija i više korisnih instrumenata?	46
Aneks I. Primer za Diviziju sporta opštine Kamenica	47

Akronimi

- CSO Centara za Stručnu Obuku
GIZ Nemačka organizacija za tehničku saradnju
(GIZ) /Deutsche Gesellschaft für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
MŽK Mreža Žena Kosova
ORB Opšte rodno budžetiranje
SBO Srednjoročni budžetski okvir
SOR Srednjoročni okvir rashoda

Šta je rodno odgovorno budžetiranje?

Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) je strategija koja se usredsređuje na integrisanje rodno odgovorne perspektive u vladinom planiranju i budžetiranju. Ima za cilj da inkorporiše perspektivu o tome kako **poboljšati jednakost** između žena i muškaraca bazirajući se na rodnoj analizi u svakoj fazi planiranja, programiranja i izvršavanja vladinog budžeta. Otuda, **ne** treba se uzeti kao dodatni budžet, već kao način za **bolje** planiranje i budžetiranje bazirajući se na specifičniji dokaz u pogledu muškaraca i žena kao korisnika politika i budžeta.

Mit

Rodno odgovorno budžetiranje znači uključivanje posebne budžetske linije ili izdvajanje sa strane više sredstava samo za žene.

Istina

Rodno odgovorno budžetiranje znači bolje planiranje i budžetiranje za žene i muškarce. To ne znači obavezno veće finansiranje, ali može rezultirati **boljim** korišćenjem postojećih sredstava.

Uspešan pristup ROB-u (dalje detaljno opisan u ovom vodiču) analizira razne uticaje koje politike povećanja prihoda i izdvajanja javnih izvora imaju na muškarce i žene, kao i na polnu jednakost. Bazirajući se na ovu analizu, strategijski ciljevi ka poboljšanju rodne jednakosti se mogu predstaviti u politikama i budžetima.

Ovo može pomoći u povećanju transparentnosti, efektivnosti javnih rashoda, i unapređenju nadgledanja implementacije. Proces analiziranja ROB-a može pomoći da se identifikuje:

- Da li javni rashodi stižu do raznih grupa žena i muškaraca;
- Koliko su efikasna izvorna izdvajanja u ispunjavanju potencijalno različitih potreba i prioriteta žena i muškaraca;
- Koliko su efiksna izvorna izdvajanja u smanjivanju nejednakosti između žena i muškaraca i u povećanju životnog standarda kod žena i muškaraca;
- Koliko je efikasna implementacija politika i budžeta u postizanju opštih rodnih ciljeva; i
- Kako rodna (ne)jednakost može uticati na postizanje opštih ciljeva.

Zašto sprovesti ROB? Pravna osnova.

- **Srednjoročni okvir rashoda** (SOR) jeste primarni dokument planiranja za državnu ekonomsku politiku. Vlada Kosova izrađuje SOR u saglasnosti sa svojom vizijom nacionalnog razvoja, što uključuje održivi ekonomski rast; dobro upravljanje i vladavinu prava; razvijanje ljudskog kapitala; i poboljšanje socijalne zaštite.¹ Ovi ciljevi nacionalnog razvoja se mogu postići ako su i žene i muškarci uključeni i uzeti u obzir u procesu planiranja i budžetiranja.
- U saglasnosti sa **Zakonom o ravnopravnosti polova**, Vlada Kosova bi trebala uvesti rod kao glavni tok planiranja, sprovođenja i nadgledanja implementacije svih zakona, strategija i politika kako na centralnom tako i na opštinskom nivou.² Ovo uključuje takođe budžetski proces. Pored toga, amandmani predloženi na ovaj Zakon posebno pominju ROB, i uskoro se može tražiti od svih institucija da sprovedu ROB u budućnosti kao deo procesa budžeta.
- Još od 2014, ROB je predstavljen u **Budžetskom cirkularu 2015/01 za opštine** koji je donet od strane Ministarstva finansija.³

---

¹ Republika Kosova, Ministarstvo finansija, *Srednjoročni okvir rashoda 2013-2015*, Priština: 2012.

² Republika Kosova, Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon 2004/2.

³ Da biste pročitali budžetski cirkular.

Koja je korist od sprovođenja ROB-a?

- 1.** Način na koji su javni rashodi alocirani može doprineti **smanjenju rodne nejednakosti** unutar društva.
- 2.** Prisup uspešnog sprovođenja ROB-a unutar valdinog budžeta može povećati **efikasnost** izvora alokacija.
- 3.** Poboljšanje efikasnosti i efektivnosti u trošenju može omogućiti Vladi da alocira **dovoljno novca** za sprovođenje njenih postojećih uloga i odgovornosti.
- 4.** Službenici za budžet, odeljenja, i institucije na opštinskom i centralnom nivou mogu primeniti ROB da bi bolje **iskazali i dokazali suštinske** potrebe njihovih odeljenja drugim institucijama i akterima, uključujući Ministarstvo finansija.
- 5.** Međunarodne studije pokazuju da povećana jednakost između žena i muškaraca vodi ka povećanom **ekonomskom rastu i prosperitetu.**

“Zašto je ROB važan?”

“Transparentnost, odgovornost, efikasnost, prosperitet, JEDNAKOST!”

Više o ovom praktičnom vodiču

Nekoliko javnih službenika je izrazilo svoje interesovanje za bolje razumevanje u vezi toga kako sprovesti rodno odgovorno budžetiranje **u stvarnom životu** i kako ga institucionalizovati kao proces.

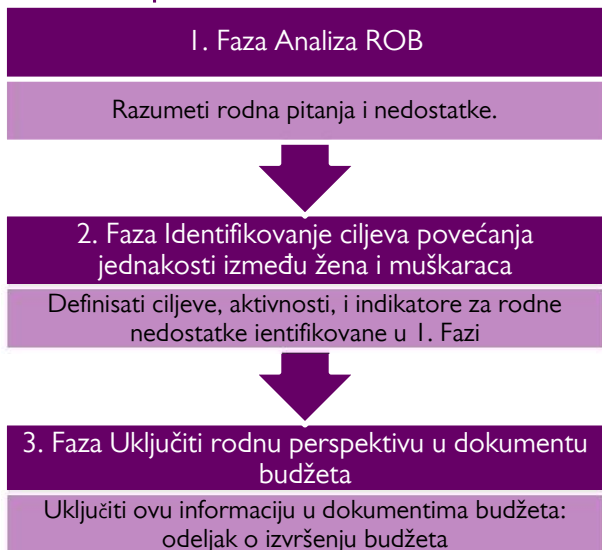
Uz podršku GIZ-a, opštine Kamenica i Mreže Žena Kosova (MŽK) koje su sarađivale da bi sprovele ROB u Kamenici u 2014, pružajući konkretne podatke u dokumentu budžeta za 2015, kao i ispitivanjem trendova za Srednjoročni okvir rashoda za 2015-2017. Tokom ovog procesa, videli smo nekoliko strategija i naučili lekcije o tome kako se ROB **ustavri primenjuje** unutar jedne opštine Kosova. Ovaj praktičan vodič je proizašao iz našeg iskustva. Nadamo se da će služiti kao **dobar primer i koristan instrument** za druge opštine koje nastoje da sprovode ROB.

Ovaj vodič je baziran na najbolja međunarodna iskustva u ROB-u i usklađen je posebnom kontekstu Kosova od strane međunarodnog eksperta za ROB dr. Elisabeth Klatzer u saradnji sa MŽK. Vodič je dalje obrađen bazirajući se na naše iskustvo sa opštinom Kamenica.

Kako JA ustvari SPROVODIM ROB? Praktičan vodič

ROB se može sprovesti tokom faze planiranja budžeta u jednostavnom prilazu u tri faze kroz koje je rodna perspektiva integrisana u budžetsku analizu, procesima, i dokumentima (vidi Sliku 1).

Slika 1: Pristup u tri faze za ROB

Pogledajmo svaki korak detaljno.

1. Korak Analiza ROB-a

Cilj: Cilj prvog koraka jeste razumeti rodna pitanja i rodne nedostatke unutar jedne opštine. Izvršavanjem opsežne rodne analize, opštine mogu razumeti gde su promene potrebne. To će istovremeno pomoći da bismo razumeli kako postojeći budžeti i programi utiču na muškarce, žene, devojčice i dečake. Evo kako to uraditi korak po korak:

1. kora

Analizirati situaciju u kojoj su žene i muškarci, devojčice i dečaci unutar opštine.

Analizirajte broj žena i muškaraca, dečaka i devojčica koji su imali dobiti od posebnog programa ili projekta unutar vašeg direktorata (npr. od javnih službi ili transfera). Posebno bi trebalo analizirati, 1) broj žena i muškaraca, dečaka i devojčica izciljne grupe (npr. nezaposlene

„Da li sam imala koristi od programa opštine jednako kao muškarci?“

osobe, studenti, sportisti), i 2) korisnici žene i muškarci koji su imali koristi od posebnih programa i projekata (npr. iz javnih usluga ili transfera). Ovo pomaže u identifikovanju da li je postojala razlika u broju žena i muškaraca, devojčica i dečaka koji su učestvovali ili su imali korist od datog programa.

Tabela I pokazuje kako se podaci o ženama i muškarcima u ciljnoj grupi mogu ispitati, u cilju razumevanja statusa žena i muškaraca u posebnoj političkoj oblasti. Ovde je korišćen primer koliko je žena i muškaraca nezaposleno i koliko njih traži posao. Ipak, tabela se treba uskladiti posebnoj ciljnoj grupi opštinskih usluga ili analiziranih transfera.

Tabela I. Primer uzorka za analiziranje ROB-a ciljne grupe u datoj godini

	Ukupno # u ciljnoj grupi	# ili učešće žena	# ili učešće muškaraca
Nezaposleni			
Registrovani			
U potrazi za poslom			
...			

Tabela 2 daje primer jednostavnog načina na koji možemo da prikupimo podatke u vezi muškaraca i žena korisnika u prošlosti. Samo popunite ovu tabelu za svaku uslugu koju pružate.

Tabela 2. Uzorak za analizu ROB korisnika

Vrsta usluge ili transfer	Ukupno # korisnika	# žena	# muškaraca
Usluga A			
Usluga B			
...			

Zajedno, ove dve tabele omogućuju poređenje ciljnih grupa sa aktuelnim korisnicima. Na primer, ako je više nezapošljenih žena od muškaraca (ciljna grupa), ali je više muškaraca korisnika usluga zapošljavanja (kao što je to slučaj sa Kosovom), potreba za razmatranje ovog rodnog nedostatka kroz politike se može identifikovati.

Korisno je sastaviti tabelu sa brojem korisnika, žena i muškaraca, svake godine. Ovo nam može pomoći vremenom za identifikovanje trendova u broju korisnika. Primer je 3. Tabela.

Ako je značajna, ova tabela se može dalje detaljnije obraditi. Na primer, žene i muškarci korisnici se mogu razvrstati po starosti, stepenu stručne spreme, etničkoj pripadnosti i tako dalje.

Tabela 3. Uzorak za korisnike, usluga X, 2011-2013

Godina	Ukupno # korisnika	# žena	# muškaraca
2011			
2012			

I. Primer pokazuje kako se ovaj korak može izvršiti u opštini Kamenica.

1. Primer Koraka 1. Dom kulture u Kamenici

Ovo je u redu u teoriji, ali da vidimo u konkretnom slučaju. U Kamenici, Dom kulture unutar Direktorata za kulturu, omladinu i sport pruža usluge vezane za kategorije glumaca, filma, producenta filma i grupe ansambla.

Godina	Ukupni korisnici	# žena	# muškaraca
2012	180	70 (39%)	110 (61%)
2013	182	75 (40%)	107 (60%)
2014	84	35 (42%)	49 (58%)

U kategoriji za glumce, i drame, filmskih producenata, i grupe ansambla, tabela prikazuje da je više muškaraca imalo koristi od ovog Direktorata u odnosu na žene.

Dok je kvantitativna analiza korisna, važno je kombinovati je sa kvalitativnim analizama radi boljeg razumevanja situacije žena i muškaraca u posebnoj oblasti. Na primer, **zbog** čega više muškaraca nego žena učestvuje u programima Doma kulture? Ili, koji su razlozi za razlike u situaciji žena i muškaraca na lokalnim tržištima rada? Ili koja je uloga žena i muškaraca u neplaćenju zaštiti na radu?

2. kora

Identifikovati budžetske alokacije i troškove za razne usluge

Sledeće, razmatramo budžet tako da možemo videti budžetske alokacije za posebne usluge. Slično tabelama 2 i 3, možemo razmotriti budžet za jednu godinu ili možemo pogledati godišnje troškove svake godine u poslednje tri godine ako želimo da identifikujemo trendove ili promene tokom vremena. Možemo izraditi novu tabelu koja pokazuje koji su ukupni troškovi za ovu uslugu potrošeni za korisnike žene i muškarce. Da li su potrošeni iznosi za usluge korišćene od žena i muškaraca približno slični, možemo podeliti ukupne rashode sa ukupnim brojem korisnika da bi dobili potrošnju po osobi (per capita). Zatim procenjujemo iznos budžeta koji je iskorišćen od

strane muškaraca i žena, tačnije, umnožavanjem potrošnje per capita brojem žena i muškaraca korisnika.

Na primer, vidi Tabelu 4: u drugoj koloni, stavili smo ukupnu potrošnju za posebne usluge svake godine. U trećoj koloni, stavili smo totalni broj korisnika iz Tabele 3. U četvrtoj koloni koristimo broj žena i muškaraca iz Tabele 3 da bi smo izračunali koliko je potrošeno na žene u odnosu na muškarce. Izračunavanje se može izvršiti na sledeći način: **Ukupni troškovi ÷ ukupno # korisnika = rashodi po osobi.** Zatim, **rashodi po osobi x # žena korisnika = rashodi za žene.** Ova formula je ista za izračunavanje potrošenog iznosa za muškarce.

Tabela 4. Uzorak za rashode po polovima

Usluga	Ukupna potrošnja	# korisnika	Potrošeno na žene	Potrošeno na muškarce
2011				
2012				
2013				

Uzmite iz Tabele 3.

Lakše je razumeti i analizirati ove kalkulacije ako takođe izračunamo troškove „per capita“ (po osobi) po 1) svakom korisniku; 2) muškarcu; 3) ženi. U nekim slučajevima potrošnja per capita za žene i muškarce će

biti ista (ako muškarci i žene dobijaju iste usluge); ali u drugim slučajevima biće razlika u per capita trošku za usluge za žene i muškarce, Ovo je slučaj, na primer, žene i muškarci prosečno učestvuju u raznim kuresevima profesionalne obuke sa raznim per capita troškovima (npr. više žena prate kurseve vođenja knjiga i više muškaraca prate kurseve kompjutera) Na primer, vidi Tabelu 5.

Tabela 5. Rashodi per Capita

Usluga	Ukupni rashodi	Per capita	Per capita žena	Per capita muškaraca
2011				
2012				
2013				

Tabele 4 i 5 nam pomažu da identifikujemo potencijalne rodne nedostatke u alokaciji budžeta. Ovo nam pomaže da analiziramo da li postoje bilo kakvi važni nedostaci o tome kako rashodi doprinose povećanju jednakosti između žena i muškaraca. Bazirajući se na ovu analizu, možemo identifikovati gde postoje rodni nedostaci unutar trenutnih opštinskih budžeta, divizija, programa i aktivnosti.

3. kora

Identifikovati potrebe, interese i prioritete korisnika

Prva dva koraka analize (Faza I) su kvantitativna. Tačnije oni nam pokazuju brojeve. Ipak, oni ne obavezno objašnjavaju **ZAŠTO** mogu postojati rodni nedostaci. Da bismo razumeli rodne nejednakosti, moramo takođe izvršiti izvesna **kvalitativna** istraživanja. Pored kvantitativne analize bilo bi korisno identifikovati potrebe, interese, prioritete raznih grupa korisnika. Ovde se ciljne grupe, intervjui ili upitnici mogu koristiti da bi prikupili informaciju od relevantnih aktera, uključujući korisnike. Može biti jako korisno uključiti korisnike u proceni programa ili usluga. Analize se takođe mogu usredsrediti na to ko je uključen u odlučivanju o vrstama programa i ko dobija usluge i transfere. Primer 2 nastavlja sa primerom iz opštine Kamenica.

2. Primer Koraka 2 & 3 iz Kulturnog doma Kamenice

U Kamenici smo analizirali korisnike usluga pružene od strane Doma kulture. Ovo uključuje kategorije za glumce i dramu, filmske producente, kao i grupe ansambla.

Godina	Potrošeno za žene	% Potrošeno za žene	Potrošeno za muškarce	% Potrošeno za muškarce
2012	€650	37%	€1150	63%
2013	€550	35%	€1050	65%
2014	€400	36%	€720	64%

Tabela pokazuje da su većina korisnika tokom 2011-2013 bili muškarci. Imajte na umu da smo obračunali procenat žena i muškaraca jer nekada ovo može biti lakše za čitanje i analiziranje.

Sa ciljem da bi dalje razumeli ovaj nalaz, od korisnika se može zatražiti da popune procenu usluga koje su dobili od Doma kulture. Ovo bi moglo pomoći u razumevanju opaženih ili aktuelnih razlika koje muškarci i žene korisnici imaju.

„Stoga, da li su žene *jedine* koje su manje predstavljene na svim nivoima javnih institucija?“

„Nisu. Ovo je razlog zbog čega je rodna analiza važna. Na primer, podaci na Kosovu pokazuju da muškarci nisu jednako predstavljeni među učiteljima mlađe dece. Ovo može da znači da studenti nemaju muškarce kao dobar uzor u ovoj starosnoj grupi. Jednakost je važna na *svim* nivoima za žene i muškarce.“

2. Faza Identifikovati ciljeve za povećanje jednakosti između žena i muškaraca

2. Faza rodno odgovornog budžetiranja uključuje korišćenje zaključaka iz rodne analize iz 1. faze u cilju identifikovanja konkretnih načina za razmatranje bilo kakvih identifikovanih rodni nejednakosti. U prilazu 2.

faze ROB-a, bazirajući se na rezultat i analize 1. faze, možemo postaviti ciljeve i aktivnosti da bi razmotrili nejednakosti identifikovane između žena i muškaraca. Koristimo naše kvantitativne i kvalitativne analize da bismo informisali i formulisali ciljeve koji se trebaju uključiti u našem budućem budžetskom dokumentu što će poboljšati jednakost za muškarce i žene. **Ciljevi** su merljivi dometi ili mete koje imamo i koje možemo postići unutar datog vremena. Postižemo naše ciljeve putem niza **aktivnosti** ili postupaka. U cilju merenja napretka i procene da li smo postigli naše ciljeve, takođe moramo da identifikujemo **indikatore**. U 2. fazi, koristimo informaciju iz 1. faze i to će pomoći u identifikovanju ciljeva, aktivnosti, i indikatora za naš dokument o budžetu.

Ciljevi, aktivnosti i indikatori mogu biti različiti u zavisnosti od opštine, odeljenja ili divizije. Pri njihovom stvaranju, morate pažljivo da razmislite o njihovoj **osnovnoj liniji**: to jest o početnoj tački ili postojećoj

„Kako možemo jednako imati koristi? Šta se treba promeniti što se tiče državne alokacije resursa?“

situaciji pre nego počnemo sa sprovođenjem novog budžeta i odgovarajućih politika. Osnovna linija će sigirno biti slična brojevima i procentima identifikovanim u I. fazi.

Zatim, moramo da razmišljamo pažljivo o **metama** koje imamo u našim ciljevima: koju brojnu, procentnu ili kvalitativnu promenu možemo **relano** postići do kraja budžetskog perioda? Sa ciljem da bismo bili u mogućnosti da ocenimo napredak ka postizanju našeg cilja, treba se posebno navesti ciljni broj ili ciljna promena koje planiramo da postignemo. Inače, ako nemamo poseban cilj, nećemo biti u mogućnosti da ocenimo promene koje je budžet doneo. Ako ne možemo da ocenimo i pokažemo promene, možemo se suočiti sa teškoćama u davanju jasnih argumenata za produženo finansiranje te posebne budžetske linije u budućnosti.

Kako praktično postaviti ciljeve je možda najbolje objašnjeno u našem nastavljenom primeru (vidi 3. primer). 3. primer daje primer ciljeva, aktivnosti i indikatora.

3. Primer Faze 2 iz Doma kulture u Kamenici

Na primer, u Domu kulture, identifikovali smo da u Primeru 2. manji broj žena pohađa obuke u odnosu na muškarce. Promene na dokument budžeta mogu uključiti:

Ciljeve:

- Uključiti broj/procentat žena koje učestvuju u aktivnostima Doma kulture.
- Uneti raznolikost vrsta aktivnosti pružene od strane Doma kulture, tako da one važe i za žene.

Posebne aktivnosti:

- Stvoriti strategije komunikacije koje imaju za cilj da stignu posebno do žena.
- Organizovati aktivnosti koje važe za žene.

Indikatori:

- Povećati procenat žena koje učestvuju u aktivnostima Doma kulture od 42% u 2014. od 1% godišnje dok se ne postigne 50%.
- Utvrđena strategija komunikacije da bi stigli do žena.
- Postoje nove, razne aktivnosti vezane za teme od interesa za žene.

Kada budete napravili nacrt posebnih ciljeva, aktivnosti i indikatora vidite sa drugim akterima koji su uključeni u vašem radu da bi prikupili njihove informacije mogućnosti postizanja ciljeva. Mogu vam dati sugestije koje vam mogu pomoći da bolje formulišete ciljeve, aktivnosti i indikatore. Ovo će ih uključiti u procesu i možda ih učiniti više zainteresovanim da se uključe u sprovođenju ciljeva i aktivnosti kasnije.

3. Faza Uključiti rodnu perspektivu u budžetskom dokumentu

ROB se usredsređuje na integrisanje rodne perspektive u procesu budžeta i budžetskih dokumenata. Ovo se može učiniti na sledeći način:

- 1.** Pripremiti paragraf koji opisuje rezultate analiza ROB-a koje se trebaju uključiti u SOR i/ili dokumentu budžeta. Koristite ovaj paragraf da motivišete vaše ciljeve i date podatke za vašu polaznu liniju. Ovo se može koristiti kao jak argument za potrebe za budžetsku liniju da bismo razmotrili postojeće rodne nejednakosti.

- 2.** Uključiti ciljeve i aktivnosti koje ste definisali u 2. fazi direktno u SOR-u i/ili budžetskom dokumentu.
- 3.** Definirati posebne indikatore da bismo odmerili napredak u pogledu ciljeva rodne jednakosti.
- 4.** Takođe možete razmotriti sve vaše postojeće indikatore izvršenog rada u vezi sa ljudima uopšte i izraziti ih na drugi način da bi uključili isključivo žene i muškarce. Ovo uključuje, gde je potrebno, specifikovanje ciljnih indikatora koji su različiti za žene i muškarce. Ovo može ohrabriti buduće sakupljanje rodno razvrstanih podataka koji će vam pomoći da analizirate napredak (1. faza) da planirate buduće budžete.

Primer 4. ROB u budžetskom dokumentu

Opština Kamenica je bila veoma otvorena za saradnju sa MŽK-om i GIZ-om i prihvatila je predloge za njen Nacrt budžeta 2015-2017. Posle iskustva ukratko opisanog u ovoj brošuri, Nacrt budžeta Kamenice sadrži razvrstane podatke, indikatore, ciljeve i aktivnosti. Može služiti kao veoma koristan primer za druge opštine.

Posle 3. faze: Implementacija rodne odgovornosti, nadgledanje i procena

Fokus pristupa u tri faze za ROB je budžetsko planiranje i pripremanje budžetskih dokumenata u kontekstu pristupa budžetskom izvršenju. Ovde se treba naglasiti da rad na ROB-u ne prestaje postojanjem budžetskog dokumenta koji uključuje rodno odgovorne elemente kao što je opisano u tri gore navedene faze.

Naprotiv, potpuna rodno odgovorna implementacija planiranog budžeta i politike je ključna, kao i nadgledanje i procena rezultata. Ovde ovo nije fokus jer postoji pretpostavka da kada se pitanja uključe u budžet i strategijskim dokumentima, njihova implementacija prati logiku pristupa izvršenja budžetiranja uopšte da bi se garantovala potpuna implementacija i nadgledanje rezultata, uključujući rodnu perspektivu.

ROB u posebnim rashodnim kategorijama

Do sada, diskusija i primer Kamenice su bili usredsređeni na jednostavnu metodologiju koja se može koristiti za izvršenje ROB-a, koristeći primer javnih usluga. Ipak, ROB nije ograničen na javne usluge, već se može izvršiti u kontekstu raznih vrsta budžetskih rashoda (i prihoda). Razne kategorije budžetskih rashoda mogu zahtevati blago drugačiji pristup. Otuda neke specifičnosti o tome kako treba izvršiti ROB su predstavljene u ovom poglavlju.

Komunalije

Takođe može biti veoma važno analizirati trendove u rashodima u kategorijama rashoda za komunalije. Da bi to uradili, treba samo jednostavno izračunati procenat budžeta koji je ustvari potrošen svake godine i pogledati trendove. Ovo može omogućiti bolje planiranje za predstojeće godine. Bolje planiranje u kategoriji komunalija *može* učiniti novčana sredstva raspoloživim koja se mogu prerasporediti u različite budžetske linije i iskoristiti u druge svrhe, u cilju rodne jednakosti. Ovo bi moglo doprineti efikasnijem i efektivnijem korišćenju izvora.

Ipak, suprotno neuspeh može takođe pokazati istinu: veoma malo rashoda je bužetirano za komunalije, npr. u prostorijama od važnosti za žene i rodnu jednakost.

Robe i usluge

Takođe možemo razmotriti kategoriju rashoda robe i usluge sa rodne perspektive. U cilju sprovođenja rodne analize, veoma je važno da opština prati kako se ova sredstva troše.

Što se tiče kupovine robe, pitanje snabdevača (npr., muškarac ili žena je na čelu kompanija) i koliko je muških i ženskih poslova podržano/uspostavljeno za kupovinu robe može biti od važnosti. Ipak, uticaj aktivnosti nabavke na poslove je dosta teško tačno proceniti i otuda se ne preporučuje da se ide detaljno u ovoj oblasti. Ipak, ovo može biti interesantna detaljna studija tražena od strane opštine i izvršena od strane istražnog instituta.

Još jedan primer je da se nekada ova budžetska linija koristi za finansiranje učešća službenika u posebnim komisijama. Dnevni dodatak za troškove života (DTŽ) se pruža javnim službenicima kada učestvuju u komisijama, radnim grupama, konferencijama ili okruglim stolovima. Važno je pratiti iznos koji je potrošen za DTŽ, razvrstan po polovima. Rodna analiza o visini do koje su žene i muškarci skloni da prime ovu naknadu za dodati izvršeni rad može ukazati na polne nejednakosti.

Mit

Nemoguće je izvršiti rodno odgovorno budžetiranje u pogledu kapitalnih rashoda.

Istina

Postoji nekoliko načina gde je perspektiva polne jednakosti važna u pogledu kapitalnih rashoda.

Kapitalni rashodi

Drugačiji pristup se zahteva za primenu rodno odgovornog budžetiranja za budžetsku liniju kapitalnih rashoda. Kapitalni rashodi mogu učiniti značajan deo rashoda i zbog toga su veoma vredni detaljnijeg istraživanja sa polne perspektive. Otuda, poseban pristup za analiziranje faza planiranja i realizacije kapitalnih rashoda je ovde prestavljen nešto detaljnije.

Pošto bi od ovih rashoda trebali imati koristi svi građani, žene i muškarci, njihov podatak je ključan. Važno je osigurati da su žene i muškarci uključeni jednako u procesu davanja prioriteta, planiranju, implemenatciji i korišćenju kapitalnih rashoda jer žene i muškarci donose razne perspektive pri svakom koraku procesa bazirajući se na to kako oni mogu koristiti i imati koristi od kapitalnih rashoda u buduće. Otuda, rod se može uzeti u obzir u četiri razne faze vezane za kapitalne rashode, i popratne tabele se mogu iskoristiti od strane opština u dokumentiranju i praćenju ove informacije.

1. Prioritizacija: Koliko je žena i muškaraca uključeno u donošenje odluka i u selekciji investicija i projekata koji će biti financirani kao prioriteti? Da li su ovi prioriteti izabrani na demokratski način uz učešće građana ili iza zatvorenih vrata? Drugim rečima, do koje mere je selekcija projekata kapitalnih rashoda proces participacije? Do koje su mere žene i muškarci donosioci odluka u ovom procesu?

Tabela 6. Projekti kapitalne investicije: Određivanje prioriteta & Selekcija projekata

Godina #####							
#	Proce participacije? (Da/Ne)	Konsultacija: #		Konsultacija: %		Izrađeni prioriteti ⁴	
		Žena	Muškaraca	Žena	Muškaraca	Žena	Muškaraca
Kapitalne investicije za sektor [naziv sektora ili organa]							
1							
2							
...							
Kapitalne investicije za opštine [naziv opštine]							
1							
2							
...							

⁴ Prioriteti izraženi od strane žena ili muškaraca ili su u vezi projekta, ako postoji lista izbora alternative kapitalnih investicija, ili kratak verbalni opis prioriteta izražen od strane žena/muškaraca.

2. Planiranje: Ko je bio uključen u planiranje toga kako će kapitalni rashodi (prioriteti investiranja) biti izvršeni i čijom ulogom (žene, muškaraca, oba)? Na primer, ko je bio konsultovan o arhitektonskim karakteristikama i o dizajnu zgrade koja se gradila, ili gde će biti smeštena? Da li su potrebe, interesi, prioriteti žena i muškaraca jednako uzeti u obzir tokom planiranja projekata? Da li su planovi predstavljeni građanima, ženama i muškarcima, da bi dobili njihovo mišljenje i da li je njihovo mišljenje uzeto u obzir?

Tabela 7. Projekti kapitalnih investicija: Planiranje

Godina #####						
#	Budžet	Uključeni u planiranju: Administracija		Građani uključeni u participatornom planiranju		Identifikovana rodna pitanja (kratak opis)
		Žene	Muškarci	Žene	Muškarci	
Kapitalne investicije za sektor 1 [naziv sektora ili organa]						
Projekat 1 ... [naziv]						
Projekat 2...						
...						
Kapitalne investicije za sektor 2 [naziv sektora ili organa]						
Projekat 1 ... [naziv]						
Projekat 2...						
...						

3. Implementacija: Ko je izvršio ili izgradio investicione projekte? Da li su žene i muškarci jednako uključeni kao radnici na svim nivoima i da li su oni imali jadrnaku korist od bilo kojeg novog radnog mesta stvorenog za ove poslove?

Tabela 8. Implementacija / Aktivnosti izgradnje

Godina #####						
#	Budžet	Izvođač radova:		Broj radnika		Koje su potrebe žena/muškaraca odražene u izgradnji
		Žene	Muškarci	Žene	Muškarci	
Projekat 1 ... [naziv]						
Projekat 2 ...						
...						

4. Korist: Ko je skoln da koristi ili ima najviše koristi od završenih projekata (muškarci, žene ili oboje)? Da li se žene ili muškarci suočavaju sa bilo kakvim posebnim izazovima pri njihovom korišćenju? Na primer, da li je sportski stadijum ograničen na korišćenje od strane fudbalskih klubova i drugih sportova gde dominiraju muškarci, ili je izgrađen za sportove za višestruku namenu gde ima mesta za širi niz raznih vrsta sportova?

Tabela 9. Korišćenje investicionih projekata/Izgrađeni objekti

#	Broj korisnika:		Broj službenika (ako je primenljivo):		Rodna pitanja identifikovana pri korišćenju (od strane žena/muškaraca)
	Žene	Muškarci	Žene	Muškarci	
Projekat realizovan 1... [naziv]					
Projekat realizovan 2...					
...					

Možemo analizirati učešće žena i muškaraca u svakoj od ovih faza u pogledu kapitalnih rashoda. Prvo, možemo videti kako su žene i muškarci bili uključeni u svakoj od ovih faza u prošlosti i iskoristiti ovu informaciju da bi informisali kako bi oni trebali biti uključeni u buduće. Otuda je važno pratiti ove informacije za svaki kapitalni rashod.

Ako je ova informacija prikupljena, neko može bolje identifikovati potencijalna polna pitanja i takođe identifikovati njihovo rešavanje.

Zatim, opštine mogu takođe postaviti posebne ciljeve, aktivnosti, i indikatore u pogledu kapitalnih rashoda. Neki od primera slede:

Cilj:

- Osigurati jednako učešće (50%) žena i muškaraca u identifikovanju i **prioritiziranju** projekata kapitalnih rashoda.
- Osigurati jednako učešće (50%) žena i muškaraca u **planiranju** kapitalnih rashoda i osigurati da su potrebe, interesi i prioriteti žena i muškaraca uzeti u obzir u procesu planiranja.
- Pri osiguravanju jednakog učešća, povećajte procenat žena zaposlenih u realizaciji (izgradnji) uinvesticionih projekata od #% do #% godišnje (popunite broj). (*Beleška: Ovde smo naveli žene jer žene imaju tendenciju da budu manje predstavljene među osobama koje su ugovorene za javne radove od muškaraca. Ipak, trebate ovo uskladiti da biste to podesili sa realnom situacijom u vašoj opštini bazirajući se na nalaze iz 1. faze, Rodna analiza*).
- Osigurati da žene i muškarci mogu jednako **koristiti** realizovane investicione projekte.

Aktivnosti:

- Organizovati javne sastanke da bi diskutovali, identifikovali, i **izabrali** kapitalne rashode, uključujući i vreme i mesto gde žene i muškarci mogu učestvovati. Promovišite ovo dobro da bi osigurali

prisustvo i vodite sastanke dobro da biste osigurali kvalitetno učešće svih.

- Organizujte javne sastanke da bi razmotrili **planove** kapitalnih rashoda na vreme i mestima gde mogu i žene i muškarci prisustvovati. Promovišite to dobro da biste osigurali učešće i vodite sastanke na način koji će osigurati kvalitetno učešće od svih u razmatranju planova. Osigurajte da su rodne perspektive integrisane u aktivnostima planiranja, posebno fokusirajući se na integrisanje potreba i interesa budućih korisnika žena i muškaraca.
- U pozivima za ponude, tražite od preduzimača da angažuje/uključiti određeni procenat ugovorenih radnika kao žene i muškarce na svaki nivo posla (najmanje 40% po Zakonu o polnoj ravnopravnosti), u cilju unapređivanja polne ravnopravnosti unutar ovih državno-finansiranih projekata. Takođe tražite od preduzimača da prati ovaj podatak i podnese isti opštini. Tražite od učesnika u licitaciji da imaju uspostavljene politike protiv seksualnog zlostavljanja i da ih sprovode.
- Nadgledati upotrebu rezultata kapitalnih rashoda. Napraviti intervju sa korisnicima i videti da li radovi izgradnje/proizvoda ispunjavaju njihove potrebe i da li razvrstavaju ovu informaciju prema polovima.

Indikatori:

- 50% učesnika uključeno u **identifikovanju** prioriteta za kapitalne rashode su muškarci i 50% su žene.
- 50% učesnika uključeni u **planiranju** kapitalnih rashoda su muškarci i 50% žene.
- Procenat žena koje učestvuju u **spровоđenju** kapitalnih rashoda je povećan od ##% na ##% godišnje (popunite brojeve).

„Zvuči fino, ali problem je da žene nisu fizički sposobne za obavljanje teških fizičkih poslova, kao što su instaliranje vodovodnih cevi ili izgradnja zgrade.“

„To nije istina! Postoje mnoge stvari koje ja mogu uraditi, kao držati znakove na zonama izgradnje, služiti kao arhitekt, upravljati radnicima, farbati zidove, i mnoge druge stvari takođe! Zašto bi ti trebao imati više koristi od ovog javnog novca od mene?“

- Žene i muškarci **koriste** jednako rezultate kapitalnih rashoda.

Plate i dnevnice

Rodno razvrstani podaci u vezi radnika se mogu koristiti da bi identifikovali rodne nejednakosti u radu, nivou plate, i eventualno pružanje usluga. Na primer, kategorija rashoda „plata i dnevnice“ uključuje sredstva za radnike u opštini Kamenica. Tabela niže pokazuje broj muškaraca i žena radnika koji su radili za Kancelariju gradonačelnika u 2013. Podaci za prethodne godine nisu bili raspoloživi.

Godina	# radnika	# žena	# muškaraca
2013	22	4 (18%)	18 (82%)

Može se videti da broj i otuda procenat muškaraca, 18 (82%), je znatno veći od broja ženam, četiri (18%). Trebalo bi napomenuti da Kancelarija gradonačelnika nije jedini department gde ima znatno više osoblja muškaraca od žena. Svi drugi direktorati se suočavaju sa sličnim problemima.

Ako nejednak broj žena i muškaraca imaju ulogu u donošenju odluka, ovo direktno utiče na mogućnosti žena, muškaraca da učestvuju u donošenju odluka, kao i na njihove plate i dnevnice. Dalje, takođe može imati

uticaja na stepen na koji politike i programi opštine uzimaju u obzir moguće različite prioritete i potrebe žena i muškaraca.

Sledeće, možemo izračunati procenat budžeta potrošenog na žene i muškarce pregledom rashoda za radnike žene i muškarce u Kancelariji gradonačelnika. Tabela niže pokazuje bruto godišnju platu zaposlenih unutar Kancelarije gradonačelnika, razvrstanu po polovima.

Godina	Potrošen o za žene	% Potrošen o za žene	Potrošen o za muškarce	% Potrošeno za muškarce
2013	€19,152	12%	€146,234	88%

Tabela pokazuje da ukupno u Kancelariji gradonačelnika, veći procenat budžetske linije za plate i dnevnice je potrošen za muškarce (88%) u 2013. Muškarci su imali više koristi od izvora Kancelarije gradonačelnika od žena.

Sa ciljem da bismo ovo razmotrili, mogu se identifikovati ciljevi, aktivnosti i indikatori:

Ciljevi:

- Smanjiti razliku u platama između muškaraca i žena.
- Povećati broj ženskog osoblja u Kancelariji gradonačelnika.

Posebne aktivnosti:

- Uspostaviti potvrdne politike delovanja i programe mentora ka višem ohrabrivanju žena da mogu da imaju pristup višim položajima unutar opštine.
- Ohrabriti žene da apliciraju na najviše plaćenim položajima.
- Preuzeti aktivnosi za promovisanje žena na višim položajima unutar Kancelarije gradonačelnika.

Indikatori:

- Razlika u platama između muškaraca i žena je smanjena.
- Povećan balans između broja muškaraca i žena zaposlenih na svim nivoima u Kancelariji gradonačelnika.

Saveti za organizovanje javnih saslušanja u cilju promovisanja jednakog učešća žena i muškaraca

Dok je fokus do sada bio kako „primeniti ROB,“ uključujući u pogledu na posebne kategorije rashoda, ovaj odeljak menja fokus na specifične načine uključivanja žena i muškaraca u procesu budžeta. Tokom procesa pripremanja nacрта budžeta, podatak od strane građana bi se trebao sakupiti putem javnih saslušanja. Ovo podrazumeva pre izrade budžeta, takođe kada početan budžet bude izrađen, sakupljane podataka od građana.

Osigurajte se da ova saslušanja budu **objavljena**, njihova tema, lokacija, datum kao i vreme. Koristite novine, radio, televiziju, flajere, postere, Facebook, i znakove na javnim zgradama i radnjama (npr., marketi) da biste informisali građane o sastancima. Takođe možete stupiti u kontakt lično sa ženama i muškarcima na mestima gde se oni nalaze u njihovom svakodnevnom životu. Obavestite OCD i tražite njihovu pomoć u informisanju njihovih članova i korisnika u vezi sastanka tako da oni mogu prisustvovati.

Da bi osigurali da oboje, i muškarci i žene **učestvuju** na saslušanjima, donoseći svoja lična gledišta

i ideje, pokušajte da organizujete ove sastanke u vreme kada i mušakarci i žene mogu učestvovati (npr. ne kada se pripremaju ručkovi, kada su ljudi na poslu, ili kasno uveče što može predstaviti pitanje bezbednosti žene). Takođe, potrudite se da organizujete javna saslušanja na mestima gde svi građani imaju pristupa i gde se osećaju udobno. Na primer, saslušanja organizovana u školama su više pristupačna ženama i može povećati njihovo učešće. Pokušajte da organizujete sastanke van grada da biste osigurali prikupljanje podataka iz raznih kategorija građana. Može biti od važnosti omogućavanje prevoza ako je poželjno šire i više izjednačeno učešće.

Ako odgovarajuće grupe, npr. žene, nisu navikle da govore pred javnim sastancima, dobra je ideja sresti se sa njima na posebnim sastancima, gde se one osećaju udobnije da govore o njihovim prioritetima i interesima i gde mogu izabrati neke govornike koji se slažu da predstave diskutovana pitanja na glavnom sastanku.

Predstavite glavne tačke nacrtu budžeta usmeno tako da vas ljudi razumeju. Postavljate pitanja građanima iz oblasti za koje biste stvarno želeli da imate njihove podatke. Imajte **dobrog moderatora** tokom sastanka koji daje prostora raznim ljudima, ženama i muškarcima, da govore i koji osigurava da

niko ne preuzme sastanak. Postavite još jednu osobu koja će uzimati jasne beleške u vezi pitanja pokrenutih od strane žena i muškaraca. Gde je moguće, odgovorite na pitanja, probleme ili teme pokrenute od strane građana odmah tu na mestu. Ako nemate dovoljno informacija, recite građanima da ćete javno odgovoriti na njihova pitanja u budućnosti, navodeći kada i gde ćete odgovoriti.

Nastavna akcija: Za građane, kao birače, je važno da znaju šta ste uradili sa njihovim podacima. Znajući da su saslušani budi kod ljudi veću volju da učestvuju u takvim procesima. Pošaljite odmah posle sastanka obaveštenje za štampu i objavite informaciju na vašem veb sajtu i/ili straici Facebook-a, obaveštavajući sve građane (čak i one koji nisu bili prisutni) o predstavljenim i diskutovanim pitanjima. Uključite kontakt informacije u vezi toga koga mogu kontaktirati ako žele da postave pitanja ili da daju više ideja (unutar roka). Kasnije, pošaljite još jedno obaveštenje za štampu i dajte publicitet posebno pitanjima pokrenutim od strane žena i muškaraca koja su uključena u budžet.

Šta ako se suočimo sa izazovima?

Ovaj odeljak razmatra potencijalne izazove sa kojima se možete suočiti pri „sprovedenju ROB“, kao i sa mogućim načinima za rešavanje takvih izazova.

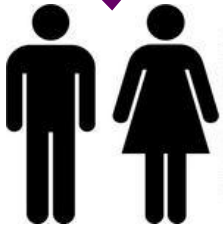
Izazov	Moguća rešenja
Podatak razvrstan po polovima nije na rapolaganju.	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurati da je vaša institucija počela sa razvrstavanjem svih budućih podataka po broju žena i muškaraca (i žene i muškarci među podgrupama, npr. prema starosti, stepenu stručne spreme, etničkoj pripadnosti, itd., gde je značajno), tako da nemate ovakvih problema u budućnosti. • Gde je moguće koristiti popis ili druga istraživanja ili izveštaje koji imaju potrebne podatke. • Izvršiti kratku anketu sa malim primerom korisnika koji se zatim mogu uopštiti na populaciju korisnika. • Izvršiti kvalitativno istraživanje, uključujući fokus grupe i/ili intervjue za sakupljanje informacija. • Nedostatak podataka ne bi trebao biti izgovor za nesprovedenje ROB-a. Uvek postoji način kako početi, čak i

	<p>sa malo podataka. Takođe, putem analiza, novi razvrstani podaci će se proizvesti.</p>
<p>Nedostatak političke volje za izvršenje ROB</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Kontaktirajte osobe koji su na položajima donošenja odluka na samom početku (npr., gradonačelnika) da biste objasnili značaj ROB-a za opštine. Ne zaboravite da pomenite da se ne radi samo o ženama i da ne znači obavezno da se budžetska linija treba povećati (dva uobičajena pogrešna shvatanja). Ako oni razumeju ovo i korist od ROB u planiranju budžeta, oni vas mogu podržati i drugi će sigurnoprati to. ● Ljubazno tražite pismo podrške za rodnu analizu od donosioca odluke koji mogu unaprediti pristup drugim direktoratima. ● Objasnite službenicima da ROB može povećati efikasnost, efektivnost, odgovornost i transparentnost opštine. Proces može rezultirati u jasnom dokazu kojeg mogu koristiti u opravdavanju svojih budžetskih zahteva Ministarstvu finansija, pružajući bolju mogućnost za zahteve da se finansiraju.

	<ul style="list-style-type: none"> • ROB im može pomoći da demonstriraju međunarodnim i lokalnim akterima njihovo anagažovanje za podsticanje polne jednakosti. • Učinite jasnim da je primena ROB-a pravna obaveza.
<p>Nedostatak kapaciteta za vršenje rodne analize</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tražite podršku, savet i/ili obučavanje u ROB od Agencije za polnu ravnopravnost, Kancelarije opštine za polnu ravnopravnost, Mreže Žena Kosova, organizacije civilnog društva, i/ili međunarodnih aktera koji imaju iskustva u izvršavanju ROB.
<p>Nema budžeta za postizanje ciljeva identifikovanih u svrhu polne jednakosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite rodne analize da bi imali jasne argumente u budžetskom dokumentu, opravdavajući ekstra troškove Ministarstvu finansija. • Ako je zahtev za sredstva odbijen, tražite podršku od međunarodnih aktera, donatora ili aktera civilne službe bilo finansijsku ili u naturi (bez novca) ka sprovođenju ciljeva. • Uopšte, učini jasnim da ROB ne uključuje ekstra sredstva, već ima za cilj korišćenje postojećih sredstava na efikasniji način. Uzimajući u obzir

	<p>perspektive žena i muškaraca, ciljevi polne jednakosti će biti bolje postignuti trošenjem njihovih budžetskih delova na bolji način.</p>
<p>Mali broj žena učestvuje na budžetskim konsultacijama / javnim saslušanjima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Razglasite informaciju što više možete o tome kada i gde će javno saslušanje biti održano. • Objavite informacije putem postera, veb stranica i medija. • Izradite startegije komunikacije koje stižu do i pozivaju žene. • Obratite se ženama direktno, objasnite zbog čega njihovo aktivno učešće može imati uticaj na njihove živote i izvršite aktivnosti jačanja

„Sigurno ćemo se suočiti sa izazovima, ali ako se angažujemo za pravičnije društvo i radimo zajedno, ovo možemo postići!“

Ključni rokovi u procesu budžeta

Za bilo koji posao ROB, vreme je važno. Otuda, ovaj odeljak sadrži kratak pregled kalendara za pripremanje budžeta za lokalni nivo.

Datum	Delovanje
30 april	Vlada podnosi Nacionalnoj skupštini SOR za sledeću fiskalnu godinu, i vrši procene za sledeće dve fiskalne godine.
15 maj	Ministarvo finansija donosi prvi budžetski cirkular.
15 maj- jun	Dep. priprema budžetske predloge u konsultaciji sa zajednicama i akterima; Odbor za politiku i finansije održava javni sastanak; gradonačelnik podnosi SOR skupštini opštine na razmatranje.
30 jun	Opština podnosi usvojeni SOR Ministarstvu finansija.
avg.	Glavni službenik za finansije u konsultaciji sa gradonačelnicima održava javne sastanke.
15 avg.	Ako je potrebno, Ministarstvo finansija donosi drugi budžetski cirkular.
1 sep.	Gradonačelnik podnosi predlog nacrt budžeta skupštini opštine.
sep.	Skupština opštine održava najmanje jedan javni sastanak.
30 sep.	Opština podnosi usvojeni predlog budžeta Ministarstvu, i objavljuje ga na veb stranici opštine.

Da li želite više informacija i više korisnih instrumenata?

- Aliu F., Drini B., Kotorri M., Kusari M., Nura A., Nura Y. & Zherrka P. *Analiza rodnog budžetiranja i uticaj fiskalne politike na nivo siromaštva žena u poljoprivredi – Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i ruralni razvoj. Udruženje polsovnih žena SHE-ERA, 2007.*
- Alterziu B. *Iskustvo rodnog budžetiranja u oblasti Elbasan: Budžetiranje sa učešćem.* Presentacija.
- Batusha A., Binaku B., Kusari B., Kusari M., Kalkaniku T., Nura A., Nura Y., and Zerxa M. *Analiza rodnog budžetiranja i uticaj fiskalne politike na nivo siromaštva ruralnih žena u opštini Đakovica, Kosovo.* Udruženje polovnih žena SHE-ERA, 2006.
- HELVETAS. *Međunarodna konferencija: Rodno odgovorno budžetiranje: Izazovi i prakse.* Priština, Kosovo, 15. novembar, 2012.
- Kancelarija za saradnju sa Švajcarskom na Kosovu. *Polna ravnopravnost u opštinskim planovima i budžetima: Priručnik sa praktičnim smernicama o rodno odgovornom planiranju i budžetiranju na lokalnom nivou, bazirajući se na iskustva opština na Kosovu.* 2012. Na: <http://helvetas-ks.org/wp/wp-content/uploads/2011/10/Gender-Manual-SR.pdf>.
- Mreža Žena Kosova. *Planiranje budžeta za socijalnu zaštitu: Brza analiza kao osnov za određivanje rodno ravnopravnog budžeta u Ministarstvu rada i socijalne zaštite na Kosovu.* 2014. Na:

<http://www.womensnetwork.org/documents/20140702111943387.pdf>.

_____. *Po kojoj ceni? Finansiranje za sprovođenje zakonodavnog okvira protiv porodičnog nasilja na Kosovu*. 2012. Na:

<http://www.womensnetwork.org/documents/20130405144431364.pdf>.

USAID Inicijativa demokratske i efektivne opština, *Papir politike o rodnom odgovornom budžetiranju opština Kosova*. 2013.

_____. *Rodno budžetiranje. Od ad hoc odgovora do rodne integracije i planiranja*.

Zenelaj B. *Sredstva za planiranje*. Akademija za obuku i tehničku podršku. (PDF Prezentacija)

Aneks 1. Primer za Diviziju sporta opštine Kamenica

Evo još jednog primera za usluge pružene od strane Direktorata za kulturu, omladinu i sport, posebno njihove usluge vezane za sportske klubove.

Godina	Ukupno Korisnika	# Žena	# Muškaraca
2012	146	53 (36%)	93 (64%)
2013	157	61 (38%)	96 (62%)

Tabela pokazuje da su do sada većina korisnika u ovoj kategoriji bili muškarci, ovo uključuje dva fudbalska kluba, jedan streljački klub, i jedan šahovski klub čiji su članovi isključivo muškarci. Dva odbojkaška kluba za žene,

čiji su članovi isključivo žene (35 ukupno), dva karate kluba, i jedan atletski klub sa većinom muških članova.

Koristeći ove brojeve, sada možemo izračunati procenat budžeta potrošenog za žene i muškarce pregledavajući izdatke za žene i muškarce u Direktoratu. Tabela niže pokazuje izdatke za ove posebne kategorije rashoda za muškarce i žene i procenat budžetske linije potrošene za žene i muškarce svake godine. Tabela pokazuje da je ukupno u Kamenici, veći procenat budžeta za 2012-2013 potrošen za muškarce (65%).

Godina	Potrošeno za žene	% Potrošeno za žene	Potrošeno za muškarce	% Potrošeno za muškarce
2012	€6,200	35%	€11,600	65%
2013	€6,500	35%	€12,550	65%

Pošto smo identifikovali da manji broj žena ima koristi od sportskih usluga pruženih od opštine, možemo predložiti eventualne promene na budžetski dokumenat, kao što je:

Ciljevi:

- Povećati broj /procenat žena koje učestvuju u sportskim aktivnostima.
- Različitost vrsta sportskih klubova samo za žene (ne samo odbojka).
- Povećati broj /procenat žena koje učestvuju u sportskim klubovima koji su otvoreni za oba pola.

Posebne aktivnosti:

- Stvoriti strategije komunikacije za kontaktiranje posebno sa ženama.

- Uspostaviti više sportskih klubova samo za žene.

Indikatori:

- Povećati procenat žena koje učestvuju u sportu.
- Utvrđena staretgija komunikacije za stupanje u kontakt sa ženama.
- Postoje novi, različiti sportski klubovi.

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

305-055.1(496.51)(036)

305-055.2(496.51)(036)

330.534.4(496.51)(036)

Praktičan vodič za korisnike : Rodno odgovorno budžetiranje na lokalnom nivou: Budžet Kosova / Nicole Farnsworth... [et al.]. – Prishtinë : Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës, 2014. –56 f. : ilustr. me ngjyra ; 21 cm.

I.Farnsworth, Nicole

ISBN 978-9951-8852-3-2

Mreža Žena Kosova

Ul. Hajdar Dushi C-2 II/8

10000 Priština, Kosovo

+ 381 (0) 38 245 850

www.womensnetwork.org

info@womensnetwork.org

ISBN 978-9951-8852-3-2

9 789951 885232